

27.11.23
Укр.мова

Клас: 9-А (1гр., 9-Б (2гр.)
Вч.: Харенко Ю.А.

***Складнопідрядне речення
з підрядними обставинними
місця та часу, способу дії й
ступеня, порівняння***

Мета:

- **поглибити** знання про складнопідрядні речення;
- навчитися **вирізняти** підрядні речення місця та часу з-поміж інших видів СПР;
- розставляти розділові знаки між частинами СПР;
- удосконалити свої вміння робити схеми СПР.

Спіймай помилку

1. Складнопідрядне речення – це таке речення, у якому прості речення незалежні.
2. Підрядне речення з'єднується з головним сполучниками підрядності.
3. У складнопідрядному реченні на питання відповідає головне речення.
4. Вказівні слова можуть мати підрядні речення.
5. Є два види підрядних речень – означальні й порівняльні .
6. Підрядні речення завжди стоять після головного.
7. Складнопідрядне речення з підрядним способом дії та ступеня вказує на ступінь.

Завдання. Знайдіть лише підрядні сполучники.

- а) а, але, щоб, проте, зате, однак;
- б) що, і, проте, мовби, тому що;
- в) щоб, як, якби, хоч, мов, коли.

Гра "Третій зайвий".

1. Чайна троянда має відтінки жовтого, коричневого й помаранчевого кольорів та залишає приємний аромат.
2. Угорі озвалися журавлі, що летіли у далекий вирій.
3. Усередині кавового зернятка міститься понад дві тисячі хімічних речовин, з яких вивчена лише половина.

Завдання. Установи відповідність

1. Той, хто йде до мети, обов'язково її досягне.
2. Перемагає лише той, хто вірить у перемогу.

А [   ] , (хто...), (   ).

Б [   ] , (хто ...).

В [, (хто) ,   ].

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНИМИ МІСЦЯ

Складнопідрядним реченням з підрядним місця називається таке складне речення, у якому підрядна частина вказує на місце або напрям дії, про яку йдеться в головній частині.

Зверніть увагу!

У складнопідрядних реченнях з підрядними місця сполучні слова **де, куди, звідки** є прислівниками і виконують синтаксичну роль обставини.

І серце полинуть бажас туди, де ще воля гуляє (Б.Грінченко).

У складнопідрядних реченнях з підрядними місця підрядна частина пояснює **головну частину в цілому**, відповідає на питання **де? куди? звідки?** і приєднується **сполучними словами де, куди, звідки**. У головній частині цим словам можуть відповідати **вказівні слова тут, там, туди, звідти, скрізь, всюди, кудись** тощо.

НАПРИКЛАД: *Де воля родиться, там загиба зневіра (Д. Павличко).*

Із секретів синтаксису

Підрядні частини міця можуть стояти:

- 1) після головної частини речення: *Там ясна світлиця, де красна дівиця (Нар.творч.);*
- 2) перед головною частиною: *Де творчості немає, там і життя нема! (В.Сосюра);*
- 3) всередині головної частини: *Там, де ростуть кавові дерева, рівний клімат, температура 15-20 °С .*

Будьте уважні!

До головної частини за допомогою сполучних слів **ДЕ, ЗВІДКИ, КОЛИ** можуть приєднуватися підрядні означальні.

Повертаймось до шляхів, де батьки волю здобували.

[...], (де ...).

яких?

Орфографічна хвилинка

Самостійна робота

(з елементом самоперевірки)

Запишіть подані прислівники разом, окремо або через дефіс.

Поміркуй! У кожному реченні вкажи головну й підрядну частини, постав до підрядної частини питання, намалюй схему.

1. *Скрізь, де пройшов дощ, свіжо.*
2. *Там, де землі щедрі і розлогі, сидять лелеки на стовпах.*

Підрядні часу

Складнопідрядним реченням з підрядним часу називається таке складне речення, у якому підрядна частина вказує на час або тривалість дії, про яку йдеться в головній частині.

Підрядне речення часу відповідає на питання обставини часу *коли? відколи? як довго? з якого часу? до якого часу? з яких пір?*

- З головним реченням підрядне речення часу з'єднується сполучниками підрядності й сполучними словами *коли, поки, доки, ледве, в міру того як, до того як, після того як, відтоді як, з того часу як, перш ніж.*
- Цим словам у головному реченні можуть відповідати слова *тоді, доти, до тих пір, до того часу* тощо.

НАПРИКЛАД:

Люди перестають мислити тоді, коли перестають читати (Д. Дідро).

коли?

[тоді], (коли).

Поміркуй!

Визнач головну й підрядну частини, постав питання до підрядної частини.

1. Араби заборонили вивіз із країни зерен кави тоді, коли кількість кавових будинків у Франції та Англії зростає.
2. Дев'яносто відсотків французів розпочинають свій ранок із чашечки кави відтоді, як Людовик XIV спеціальним указом схвалив «напій життя».
3. Цар розпорядився пригощати кавою бояр навіть там, де знаходилася кунсткамера.

Підрядними ступеня і способу дії називаються речення, що вказують на ступінь і спосіб дії головного речення і відповідають на питання **якою мірою? наскільки? як? у який спосіб?**

У світі все було так **(як?)**, як сто, і тисячі, і мільйони років тому (Ю. Збанацький).

Пісенність Шевченкової лірики настільки приваблива і природна **(якою мірою? наскільки?)**, що багато його поезій стали народними піснями (О. Гончар).

Підрядні ступеня і способу дії приєднуються до головного речення сполучниками **ніж, чим, як, мов, немов, наче, неначе, ніби**. У головному реченні здебільшого вживається вказівне слово **так**.

Підрядні ступеня і способу дії можуть вказувати і на ступінь вираження якості:

*Скільки зір у високім небі, стільки співів
у серці моїм (В. Сосюра).*

*Вона засоромилась вся, аж сльози
зблищали на очах (М. Коцюбинський).*

Різновидом підрядних способу дії є підрядні порівняльні.

Вогонь то здіймався, то падав, наче дихали груди (М. Коцюбинський).

Видно, хоч голки збирай (Народна творчість).

Порівняльні сполучники *як, мов, немов, наче, неначе, ніби, ніж* часто приєднують неповні підрядні речення, що називаються порівняльними зворотами:

Навколо стало видно, як удень (В. Козаченко).

На хвилину залягла тиша і натяглася, наче струна (М. Коцюбинський).

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ!

Якщо порівняльний зворот входить до складу присудка, то він комою не відокремлюється:

Руки зробилися як лід. Він був неначе і сонний (М. Коцюбинський).

Домашнє завдання:

Вивчити правила п.17, 20.
Вправи 198, 229 (письмово)